

ارزیابی پتانسیل های گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۳/۵ | تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۳/۲۵

عباس قائدامینی هارونی

دانشجوی دکتری مدیریت فرهنگی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، تهران، ایران
(مسئول مکاتبات) abbasgheadamini2020@gmail.com

رضا ابراهیم زاده دستجردی

استادیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران
ebrahimzadeh2020@gmail.com

مهرداد صادقی ده چشمه

استادیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران
mehrdad.sadeghi61@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: بافت‌های تاریخی گنجینه‌های گرانبه‌ای شهرهایی هستند که نمود تمدن چندین هزار ساله می‌باشند. گاهی این گنجینه‌ها آن‌گونه که باید مورد توجه قرار نمی‌گیرند و از بین می‌روند برای این که بافت‌ها به عنوان میراث باقی بمانند باید بتوان آن‌ها را غنا بخشید و به جهانیان معرفی نمود از این رو هدف این پژوهش ارزیابی میزان پتانسیل گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان) است.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل گردشگران داخلی شهر اصفهان که به صورت نامحدود بود که از این تعداد با استفاده از فرمول نمونه گیری کوکران ۳۸۴ نفر با استفاده از روش هدفمند وابسته به معیار به عنوان نمونه انتخاب شدند، ابزار این پژوهش پرسشنامه استاندارد محقق ساخته پتانسیل گردشگری که روایی پرسشنامه‌ها بر اساس روایی محتوایی، صوری و سازه مورد بررسی قرار گرفتند و پس از اصطلاحات لازم روایی مورد تأیید قرار گرفت و از سوی دیگر پایایی پرسش نامه‌ها با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ برآورد شد و تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم افزار spss و با کاربرد آزمون خی‌دو انجام گرفت.

یافته‌ها: پتانسیل گردشگری بافت تاریخی شهر اصفهان در جهت بازآفرینی از بعد اجتماعی- فرهنگی در حد مطلوب، در بعد زیست محیطی، کالبدی و اقتصادی در حد نسبتاً مطلوب است.

نتیجه گیری: بافت تاریخی کلان شهر اصفهان با وجود بناهای شاخص تاریخی و پتانسیل های لازم جهت جذب گردشگر متأسفانه با مشکلاتی از قبیل تراکم بالای جمعیت، ترافیک سنگین، کاربریهای ناسازگار و غیره مواجه بوده و آثار فرسودگی در جای جای این بافت تاریخی به چشم می خورد، به گونه‌ای که علاوه بر ساختار کالبدی، هویت فرهنگی و تاریخی شهر نیز در معرض خطر نابودی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: بازآفرینی شهری، بافت تاریخی، توسعه گردشگری، شهر اصفهان

مقدمه

حال تخریب شدن هستند. شهرها محل تجمع انسانها می باشند و در طی سالیان ممکن است با یورش دشمنان، بلایای طبیعی و یا فرسودگی، روبرو و تخریب شوند. عنصر ارزشمند در شهرهای تاریخی، بافت های تشکیل دهنده آن شهرهاست. بافتهای تاریخی محل اجماع مردم در گذشته بودند و در دوران معاصر متروک و تخریب گشته اند. این روند در دهه های اخیر سرعت بیشتری گرفته و به دلیل نبود زندگی در ابنیه و فرسودگی آنها، ابنیه های تاریخی جای خود را به ساختمان های امروزی داده اند. از جمله عواملی که منجر به تخریب بافت های تاریخی می شوند، می توان به عدم امنیت، عدم رسیدگی به فضاها و صعب العبور بودن برخی مسیرها اشاره کرد که این موارد می تواند بر مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأثیرگذار باشند. از جمله تأثیرات این موارد می توان به صنعت گردشگری اشاره نمود. با رشد سریع گردشگری فرهنگی در دنیا، گردشگران علاقه فزاینده ای را به تاریخ میراث فرهنگی از خود بروز داده اند. اکنون میراث فرهنگی و گردشگری برای مردم به یک موضوع آشناتبدیل شده و روزه روز نسبت به آن کنجکاو و بیشتری نشان می دهند. با رشد صنعت گردشگری، شاهد رونق اقتصادی خواهیم بود. با شناخت معماری ایرانی و بررسی بافتهای تاریخی می توان دوباره این فضاهای رو به زوال را با توجه به نیاز امروزه عملکرد بخشید و احیا نمود. شهر اصفهان یکی از مناطق دارای بافت و ابنیه می باشد که در برخی از محلاتش مانند جلفا، ابنیه های زیادی باقی مانده است. یکی از بافت های شهر اصفهان حدفاصل میدان عتیق تا میدان نقش جهان می باشد که در این پژوهش به احیای یکی از محورهای آن در راستای بهبود صنعت گردشگری پرداخته می شود. گردشگری به عنوان پدیده های فرهنگی به دنبال تغییرات در جهان معاصر، هم در ساخت و سازمان کالبدی و هم در توانمندی های اجتماعی- فرهنگی جوامع متناسب با فرهنگ حاکم مطرح است.

در این زمینه یکی از شهرهای ایران که از فرسودگی مرکز تاریخی شهر رنج می برد، کلان شهر اصفهان است. بافت تاریخی شهر اصفهان مجموعه ای از محلات قدیم این شهر است که میدان تاریخی امام، محله جلفا و محله جماله و چهار باغ شکل گرفته است و آثار فرسودگی در جای جای این بافت تاریخی به چشم می خورد. با توجه به اهمیت محدوده مورد نظر و لزوم حفظ و بقای ساختار آن (به خصوص آثار تاریخی واجد ارزش) به منظور بقای ساختار شهر و وجود فشارهای ناشی از عملکردها و عدم

شهر واژه ای است آشنا که تکاپو و حرکت را با خود به همراه دارد. این تکاپو و حرکت خواسته یا ناخواسته مسیری را می پیماید که گاهی این مسیر رو به رشد است و گاهی رو به افول. بافت تاریخی شامل ابعاد معنوی، نمادین و زیبایی شناختی بسیاری است که در عین حال نمایانگر مناطقی حاوی شواهدی از تمدن شهری است چرا که منعکس کننده هویت شهر می باشد. علاوه بر این، آن ها هسته اصلی بسیاری از کاربری های مسکونی، اقتصادی و فرهنگی می باشند. این مراکز باید شامل دو نوع سکونتگاه باشد: مواردی که سازگار با کل شهر می باشد، و مواردی که به دلیل وجود رشد شهر، اکنون بخشی از یک ساختار بزرگتر است. (Abou El-Haggag Mehanna, 2019:2) بافتهای تاریخی شهرها که در واقع گنجینه های پنهان هستند گاهی بلای جان شهرها و معضلی برای آنها می شوند. این بافتها با آن که در گذشته دور به عنوان یک سیستم قوی و در عین حال منسجم عمل می نمود امروزه با تضعیف فرم و عملکرد روبروست. بافت تاریخی شهر اصفهان نیز از این قاعده مستثنی نیست. آشفتگی در بافتهای تاریخی ابعاد گوناگونی را شامل می شود که برای مقابله با این آشفتگی ها باید راه مقابله ای را در پیش گرفت که شهر و بافت تاریخی را به صورت عنصری یکپارچه در نظر بگیرد. بازآفرینی شهری نگرشی میان رشته ای و اقداماتی جامع و یکپارچه برای ایجاد پیشرفت و بهبود پایداری اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی در شرایط ساکنان می باشد و واجد اهداف بلندمدت و راهبردی به منظور خلق مجدد شهر است. رویکردهای متفاوتی برای ایجاد بازآفرینی پایدار در شهرها وجود دارد. رویکردی می تواند برای شهر پایداری ایجاد نماید که بتواند نوسازی را نه تنها در ابعاد کالبدی جلو ببرد بلکه به عملکرد پایدار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی- هویتی بافت منجر شود. بازآفرینی با رویکرد توسعه گردشگری می تواند پایداری بافت را موجب گردد. نمی توان انکار نمود که گردشگری یک نیروی فوق العاده برای تغییر می باشد. نمایش گذشته های تاریخی، میراث تاریخی و فرهنگی محلی پیش نیاز برای ترویج یک تصویر عمومی جذاب از یک منطقه و از این رو برای توسعه گردشگری منطقه ای، اقتصاد محلی و غیره است. (Varfolomeyev & al, 2010: 86)

در کشور ایران، بناها و آثار گران قدری که از نیاکانمان به ارث رسیده وجود دارد اما بسیاری از آنها در

توجه به ظرفیت ها و پتانسیل های موجود، بافت مورد نظر با مسائل و مشکلات جدی روبه رو است که اقدامات ویژه‌ای را نیاز دارد و این مسئله می تواند به عنوان فرصت جبران اشتباهات گذشته در خصوص نادیده گرفتن اصول شهرسازی، زیست محیطی و توسعه پایدار محسوب شود. در این راستا استفاده از صنعت گردشگری در راستای تقویت بنیه اقتصادی این محدوده در مقیاس محلی، ملی و حتی جهانی می تواند ضمن تأمین هزینه های حفاظتی بافت، زمینه های تحرک اقتصادی را برای شهر و شهروندان به وجود آورد و به عنوان عامل محرک توسعه در پروژه های بازآفرینی شهری محسوب گردد. گردشگری پایدار در هماهنگی با محیط، جامعه و فرهنگ های محلی عمل می کند و می تواند به عنوان رویکرد مناسب برای بازآفرینی در محیط شهری باشد. از طرفی گردشگری پایدار می تواند هدف بازآفرینی را که از یک سو توسعه اقتصادی و از سوی دیگر توسعه شهری می باشد به سرانجام رساند. برای این که بتوان گردشگری را در بافت تاریخی ارتقا بخشید تا با آن به بازآفرینی رسید باید ابتدا توانمندی گردشگری آن را به خوبی سنجید. هدف از این پژوهش «سنجش پتانسیل گردشگری بافت های تاریخی به منظور بازآفرینی در شهر اصفهان» است و برای رسیدن به این هدف در پی پاسخگویی به این سؤال می باشیم که «پتانسیل گردشگری بافت تاریخی شهر اصفهان به منظور بازآفرینی به چه میزان است؟»

مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

گردشگری

گردشگری یک مفهوم چندبعدی است و به همین دلیل باید در تعریف آن از نقطه نظرات مختلفی دیدگاه های اقتصادی، جامعه شناختی، جغرافیایی، مدیریتی و... به کنکاش بپردازیم و یک تعریف متفق القول برای آن نمی توان بیان کرد. «صنعت گردشگری»، نظام منسجمی است که عناصر آن لازم و ملزوم یکدیگر هستند به گونه ای که جاذبه های گردشگری به تنهایی موجبات سفریارونق صنعت رافراهم نمی کنند، بلکه امکانات، زیرساخت ها و شرایط برای جابجایی و اقامت گردشگران نیز باید فراهم باشد (ابراهیم زاده و همکاران ۱۳۹۱: ۳۴). مجموعه فعالیت هایی که گردشگر به عنوان بخشی از سفر انجام می دهد و هرگونه فعالیت و فعل و انفعالی را که در جریان یک سفر سیاحتگر اتفاق می افتد را می توان «گردشگری» تلقی کرد. در این راستا، گردشگری به

مجموعه ای از فعالیت ها نظیر برنامه ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و غیره اطلاق می شود که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می افتد. ونهوف (۲۰۰۵) نظام گردشگری را به عنوان چارچوبی تعریف می کند که برهم کنش بین تقاضای گردشگری (عوامل تعیین کننده، انگیزه ها و رفتار خریداران)، عناصر ارتباطی (حمل و نقل واسطه های سفر و واسطه های بازاریابی) و عرضه گردشگری در مقصد (جاذبه ها، خدمات و تسهیلات و زیرساخت ها) را نشان می دهد (p3060: Trukhachev, A. 2015).

گونه شناسی گردشگری

گردشگری یک امر تخصصی است، یک موسسه یا حتی یک کشور نمی تواند در همه شاخه های گردشگری فعالیت کند. بررسی و مطالعه طبقه بندی انواع سفرهای گردشگری و گونه شناسی آن یکی از مهم ترین ابعاد صنعت گردشگری است و در این راستا می توان براساس عوامل زیر طبقه بندی های مختلفی ارائه کرد: (۱) دلایل و انگیزه سفر؛ (۲) مدت سفر؛ (۳) زمان سفر؛ (۴) نوع جاذبه گردشگری؛ (۵) چگونگی سازماندهی مسافرت.

رضوانی در کتاب جغرافیا و صنعت توریسم گونه شناسی گردشگری را به شرح زیر تقسیم کرده است: (رضوانی ۱۳۸۷: ۱۸-۲۰)

- ۱) گردشگری تفریحی؛ (۲) گردشگری درمانی؛ (۳) گردشگری فرهنگی؛ (۴) گردشگری اجتماعی؛ (۵) گردشگری ورزشی؛ (۶) گردشگری مذهبی و زیارتی؛ (۷) گردشگری بازرگانی و تجاری؛ (۸) گردشگری سیاسی.

به طور کلی گردشگری را می توان برحسب عوامل مختلف زیر گونه شناسی و دسته بندی کرد:

اهداف تعیین شده، میزان سرمایه، انگیزه، مقصد، زمان تعطیلات، زمان ماندگاری گردشگر، فعالیت های تفریحی جنبی، توان بالقوه طبیعی و فرهنگی، امکانات سرمایه گذاری، ارزش های فرهنگی، امکانات بهداشتی، ورزشی، علمی و غیره (پاپلی یزدی و سقایی ۱۳۸۶: ۵۰)

بافت تاریخی شهرها

ناحیه تاریخی شهرها میراث ارزشمند معماری و کالبدی به جای مانده از گذشتگان ماست که در طول زمان در هویت بخشی به حیات شهری همواره نقش بارزی ایفاء نموده است. این بخش از شهر تجلی گاه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مردمی است که در دوره های تاریخی در این بخش از شهر، روزگار سپری کرده و

های کمی، مشارکت گروه‌های اجتماعی و غیره مشهود است (McDonalds, 2009, p.50). بافت تاریخی را می‌توان هسته اولیه شهر دانست. قلعه، ارگ، یا کهنه‌دژ و آنچه را به عنوان هسته اولیه شهر امروزی که در زمان‌های پیشین (در ایران قبل از قاجاریه) ساخته شده می‌توان بافت تاریخی نامید. ارگ، برج، بارو و هسته‌های اولیه شهرهایی چون همدان، شیراز، اصفهان، یزد و تبریز چنین ویژگی‌هایی دارند (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۵: ۸۴). مراد از بافت‌های تاریخی، آن‌هایی است که به رغم فرسودگی، در گستره‌شان بناها، مجموعه‌ها، تأسیسات و تجهیزات شهری با ارزش و یا ترکیبی از آن‌ها وجود دارد. (Sharan, 2005: 1-3) به نقل از دانشپور و شیرینی، ۱۳۹۴: ۱۸). پس از نیمه دوم قرن بیستم، به دلیل پایان جنگ جهانی دوم و فرصت‌های شغلی جدید و یا به عنوان یک مقصد محبوب گردشگری، برخی از شهرها به سرعت رشد کردند که منجر به عدم تمرکز و کنار گذاشتن هسته‌های تاریخی شهری شد. این وضعیت نیاز به بازآفرینی شهری و حفظ تاریخی در مقیاس یک محله شهری ایجاد کرده است. مراکز شهرهای تاریخی نقش مهمی در هویت شهرها دارند و بنابراین باید با حفاظت و بازآفرینی همزمان با ایجاد پلی بین گذشته و آینده، شهرهایی با اهمیت تاریخی و میراث فرهنگی به دست آید. (Ertan & Egercioğlu, 2015, 591). پتانسیل تاریخی و فرهنگی کشور یکی از عوامل اصلی گردشگری است، زیرا: (۱) از آنجایی که آشنایی با میراث تاریخی و فرهنگی قویترین انگیزه گردشگری است مهمترین عامل جذب گردشگران می‌باشد. (۲) میراث فرهنگی و تاریخی یک سرمایه مهم از شهرهای مدرن است که می‌تواند سودآوری کند و به طور قابل توجهی بر توسعه اقتصادی آنها تأثیر بگذارد. (۳) در حوزه اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است، نوسانات فصلی را مرتفع می‌کند و به طور مساوی جریان‌های گردشگری را در قلمرو توزیع می‌کند. (۴) ایجاد تصویر مطلوب از منطقه، "برندسازی" میراث تاریخی و فرهنگی که به عنوان ابزاری مؤثر برای اتخاذ رهبری در عرصه گردشگری مورد استفاده قرار می‌گیرد (Ismagilova et al, 2015, 15) در موارد بسیاری، گردشگری شهری به دلیل وجود فضاها و فرصت‌هایی برای عرضه منابع جدید گردشگری شهری نظیر جاذبه‌ها و مناطق میراث فرهنگی، به عنوان پتانسیلی برای بازآفرینی این‌گونه نواحی دیده شده است. در نتیجه در بسیاری از مراکز شهری، عرضه جاذبه‌ها و تسهیلات گردشگری برای کمک به فرآیند بازآفرینی شهری توسعه

هویت فرهنگی آن را به ثبت رسانده‌اند. چنانچه ناحیه تاریخی شهرها را شناسنامه واقعی آن‌ها نامیده شد، سخن‌گرافی گفته نشده است. بنابراین حفظ، احیاء و بازآفرینی آن‌ها و انطباق آن با کلیت سیستم شهری از جمله ضرورت‌هایی است که می‌تواند حیات ناحیه تاریخی را همگام با شهر پیش برد (Klantari & Pourahmad, 2005, p.77). علی‌رغم ارزش و جایگاه منحصر به فرد بافت‌های فرسوده در ساختار فضایی و کارکردی شهر و پتانسیل‌ها و نقاط قوت آن‌ها، مشکل‌ها و محدودیت‌هایی چون ناهمخوانی کالبد و فعالیت، وجود عناصر ناهمخوان شهری، کمی سرانه برخی کاربری‌ها، نبود سلسله‌مراتب مناسب در شبکه ارتباطی و عدم امکان نفوذپذیری به داخل بافت ارگانیک، کاربری‌های ناسازگار و جاذب ترافیک، وجود فضاهای بی‌دفاع و رهاشده، کمبود فضاهای عمومی مناسب و غیره موجب کاهش اهمیت و ارزش بافت قدیمی و هویت‌ساز شهرها شده و جابجایی‌های جمعیتی و خروج گروه‌های با توان مالی بالا را در پی داشته است (Keshavarz et al., 2010, p.74). با بروز مسائل و مشکل‌های عصر جدید و تأثیرات آن بر حوزه‌های مختلف، توجه به بافت‌های قدیمی و فرسوده و رفع ناپایداری آن‌ها، به موضوعی جدی و محوری در شهرها تبدیل شده، به گونه‌ای که سازمان‌های ذی‌ربط را به تکاپوی ساماندهی و احیاء این عناصر و بافت مذکور سوق داده است و لزوم مداخله در این بافت‌ها را در دوره‌های زمانی مختلف مطرح نمود. هاست. در ادبیات اخیر دنیا، واژه «بازآفرینی شهری» به عنوان یک واژه عام که مفاهیم دیگری نظیر بهسازی، نوسازی، بازسازی، توانمندسازی و روان‌بخشی را در برمی‌گیرد، به کار می‌رود (Habibi et al., 2007, p.5). بازآفرینی شهری فرآیندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیتی) منجر می‌شود. در این اقدام، فضای شهری جدیدی ایجاد می‌شود که ضمن شباهت‌های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با فضای قدیم به نمایش می‌گذارد. بازآفرینی معاصر سازی (یعنی تولید سازمان فضایی جدید منطبق بر شرایط تازه و ویژگی‌های نو که همگی در ایجاد روابط شهری جدید و یا تعریف دوباره روابط شهری کهن یا موجود مؤثر می‌افتد. در این رویکرد توجه به حفظ ارزش‌های فرهنگی و حفظ ثروت‌های بومی و تاریخی، انتقاد از ساخت و سازهای دارای یک نوع کاربری به جای کاربری‌های متعدد، توجه به اقدام‌های کیفی به موازات اقدام

یافته و از گردشگری به عنوان یک ابزار بازآفرینی کننده استفاده شده است. گردشگری غالباً برای تشویق بازآفرینی اقتصادی در شهرها مورد استفاده قرار گرفته است؛ زیرا به عنوان یک صنعت رو به رشد شناخته شده و در نتیجه، می تواند اشتغال فراوانی را به همراه خود به ارمغان آورد (Shaw and Williams, 1994: 257) (همچنین گردشگری برای احیا، نوسازی و تجدید حیات بناها در نواحی شهری قابل ارزش بوده زیرا بناهای تاریخی و باارزش میراث فرهنگی، عموماً برای اهداف پذیرایی اقامتی، تجاری، خرده فروشی، سرگرمی و فرهنگی می توانند مورد توان بخشی قرار گیرند. در واقع در بخش مرکزی شهر، بناهای تاریخی، سهم قابل توجهی را به نمایش می گذارند که به عنوان فضایی مناسب برای استفادهی جدید بکار گرفته می شوند؛ بنابراین گردشگری می تواند برای یافتن عملکردهای جدید در بناهای متروکه بکار رفته و محیط شهر را بهبود بخشد. علاوه بر این، جهت احیای بناهای قدیمی می تواند تغییرات قابل توجهی را به وجود آورده و زیرساختها و تسهیلات حمل و نقلی را نیز در بخش مرکزی بهبود بخشد. (Fagence, 1995: 22)

پیشینه پژوهش

پژوهشها حاکی از آن است که مشکلات بافت تاریخی بخصوص در شهر اصفهان به قوت خود باقی است و کار فراوان می طلبد. و ارزیابی پتانسیل گردشگری با شاخصهای بازآفرینی بافت تاریخی شهر صورت نپذیرفته است. عماد اسحاقیه فیروزآبادی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «سنجش پتانسیل ظرفیت های بازآفرینی فرهنگ مبنا در محله فهادان یزد در محله فهادان یزد می پردازد. و به این نتیجه رسیدند که در میان چهار مؤلفه ی بازآفرینی فرهنگ مبنا یعنی کیفیت های زیست محیطی، صوری، عملکردی و معنایی، مؤلفه ی معنایی بیشترین ظرفیت را در محله به منظور ایجاد بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه ی گردشگری داراست و در مقابل مؤلفه ی عملکردی نیاز به تقویت و برنامه ریزی بیشتری متناسب با اهداف بازآفرینی و توسعه ی گردشگری داشت. ایرج تیموری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «واکاوی و تحلیل عوامل مؤثر بر گردشگری شهر تبریز از منظر گردشگران داخلی» در شهر تبریز، نشان داده اند که اولین عامل در رونق و یا عدم رونق گردشگری شهر تبریز در ارتباط با تبلیغات و یا عدم تبلیغات جاذبه های گردشگری شهر تبریز، مسائل

فرهنگی - اجتماعی از جمله زبان و سبک متفاوت زندگی در شهر تبریز، کیفیت خدمات و مهمان نوازی جامعه میزبان، تأثیر زیادی را در ارتقا و رونق گردشگری شهر تبریز داشت. پرویز محمدزاده و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر شکل گیری تصویر مقصد از دیدگاه گردشگران داخلی» در شهر تبریز به اولویت بندی اجزای تشکیل دهنده ی شکل گیری تصویر شهر تبریز می پردازد که عبارتند از: زیرساخت های شهری، جاذبه های گردشگری، وقایع و رویدادها و اقتصاد و تجارت. شهریور روستایی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «اولویت بندی راهبردهای احیای بافت تاریخی شهر مراغه با تأکید بر رویکرد بازآفرینی فرهنگ مدار» با شناخت فرصت ها، تهدیدهای موجود در بافت تاریخی با رویکرد بازآفرینی، فرهنگ مبنا به استخراج راهبردها و سیاست های احیا می پردازد. و به این نتیجه رسیدند که راهبردها به ترتیب عبارتند از: ۱. تبدیل بناهای تاریخی به مکان های مورد استفاده ی گردشگران ۲. تغییر ترکیب فعالیتی محدوده و جایگزینی فعالیت های گردشگری و پذیرایی؛ ۳. ساماندهی فعالیتی بازار و بازسازی بازارچه ها، بالاترین اولویت را برای احیای بافت تاریخی داشتند. زهرا السادات اردستانی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تبیین الگوی بومی بازآفرینی شهری به منظور احیای بافت های فرسوده» نتایج این پژوهش نشان می دهد که در فرایند بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری، جزعنگری و اقدامات مبتنی بر طرح های موضعی و متکی بر قابلیت های صرفاً کالبدی و غیر بومی و الگوی بازآفرینی مناسب و منطبق بر شرایط بومی این پژوهش می تواند با ایجاد رویکرد مداخله ای همه جانبه و یکپارچه با لحاظ کردن ملاحظیات اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، کالبدی و فرهنگی، بستر مناسب جهت بازآفرینی بومی بافت های فرسوده شهری را فراهم نماید. نوریان و فلاحزاده ریکنده (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بازآفرینی بافت قدیم شهر آمل مبتنی بر استراتژی توسعه گردشگری TDS» به شناسایی مؤلفه های تأثیرگذار بر بازآفرینی بافت قدیم آمل مبتنی بر توسعه ی گردشگری شهری پرداخته است و به این نتیجه رسیدند که در بافت قدیم آمل مؤلفه های مکانی (نظیر جاذبه های تاریخی و مذهبی و فضاهای میزبانی از نمایشگاه ها و رخدادهای)، مؤلفه های اقتصادی (نظیر بازار و خرده فروشی) و مؤلفه های فرهنگی بیشترین تأثیر را بر توسعه ی گردشگری آن داشتند.

روش پژوهش

به حدی رسیده اند که اصفهان را به عنوان مکان گردشگری انتخاب نموده اند به همین دلیل محقق به منظور جلوگیری از سوگیری و رسیدن به نتایج آماری دقیق تر ترجیح داد جامعه آماری رانامحدود فرض کند. بدین ترتیب حجم نمونه قابل قبول تری به دست می آید و سوگیری و امکان خطای نتایج تحقیق کاهش پیدامی کند به همین دلیل جامعه آماری محدود فرض شد لذا حجم جامعه آماری نامحدود است و زمانی که حجم جامعه آماری نامحدود باشد تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر انتخاب شد. لذا قبل از آن که نمونه گیری به عمل آید. در این پژوهش برای گردآوری داده های مورد نیاز پژوهش از ابزار پرسشنامه استفاده شده است.

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است، زیرا به کاربرد متغیرهای مطرح شده برای کمک به بازآفرینی بافت تاریخی شهر می پردازد. از سوی دیگر پژوهش مذکور از نظر نحوه گردآوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی است. زیرا به بررسی پناسیل های گردشگری بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر می پردازد و جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل گردشگران شهر اصفهان در سال ۱۳۹۸ می باشد که تعداد آنها نامعلوم می باشد. و به همین دلیل جامعه آماری نامحدود لحاظ شد و از فرمول نمونه گیری جامعه نامحدود استفاده شد. علت آنکه جامعه آماری نامحدود در نظر گرفته شد این بود که محقق بایستی مشخص می کرد چه تعداد از گردشگران

جدول ۱: متغیرها و شاخص های پناسیل گردشگری بافت تاریخی در جهت بازآفرینی شهری

ابعاد	متغیرها	شاخص ها	منابع
بعد اجتماعی - فرهنگی	سرمایه اجتماعی	میزان و نحوه ارتباطات اجتماعی تعداد و کیفیت فضاهای شهری و مکان های فرهنگی	Reed, 2007 / Smith, 2000 / Miles & Padison, 2007 / Law, 1993 / Law, 1992 / Swarbrooke, 2000 / Evans and Shaw, 2004.
	هویت مندی	تقویت حس مکان ویژگی های بومی وجود عناصر هویت بخش	
	امنیت اجتماعی	امنیت عمومی ناهنجاری های اجتماعی	
فرهنگ و سنن	فرهنگ و سنن	وجود جاذبه های تاریخی آداب و رسوم سنتی جامعه محلی حمایت و حفاظت از ارزش ها و الگوهای فرهنگی	
	انسجام فضایی کالبدی	پیوستگی کالبدی ارتباط و اتصال میان بافت	Hall & Page, 2006; Jansen-Verbek, 1986; Page & Hall, 2003
بعد کالبدی	کیفیت صوری	کیفیت محیط کالبدی چشم اندازهای متنوع مناظر شهری مهیج	Gharbi, 2013, chilardi, 2004, Sarafraz and Sheikhi, 2013
	فعالیت پذیری	دسترسی پذیری تنوع فعالیتی اختلاط کاربری	
	مؤلفه های زیرساختی (خدمات رفاهی و پذیرایی)	ارائه ی فعالیت های رفاه عمومی همچون تسهیلات اقامتی تفریحی هتل ها مراکز درمانی پارک ها سرویس های بهداشتی	
حمل و نقل و شبکه دسترسی	حمل و نقل عمومی کارآمد سهولت دسترسی به محصولات گردشگری پارکینگ کیفیت معابر پیاده روی کیفیت پیاده رویها برای معلولین و سالمندان روشنایی معابر		

ابعاد	متغیرها	شاخص ها	منابع
بعد زیست محیطی	آلودگی بصری	نمای ساختمان ها مبلمان شهری کیفیت منظر و بصری	
	آلودگی محیطی	تمیزی و پاکیزگی وضعیت زیست محیطی	
	آلودگی هوا	کیفیت جمع آوری آب های سطحی کیفیت خودروهای ناوگان عمومی	
	آلودگی صوتی	آرامش صوتی	
اقتصادی	فضای سبز و مناظر طبیعی	سهولت دسترسی عموم به فضای سبز مناظر طبیعی	
	اشتغال و گردشگری	اشتغال مستقیم در بخش گردشگری اشتغال غیر مستقیم در بخش گردشگری	
	ترغیب فعالیت های کار آفرینی	افزایش تقاضا برای کالاهای داخلی افزایش صادرات تشویق صنایع داخلی ایجاد فرصت برای کارآفرینان جامعه	
	بهبود ساختار اقتصادی شهر	بهبود سیستم های حمل و نقل و زیرساخت های شهر ارتقای استاندارد زندگی مردم جامعه افزایش تسهیلات اقامتی مانده هتل ها و رستوران ها	
درآمد	مالیاتی	تراز پرداخت ها	
	تشویق به سرمایه گذاری	انتقال درآمد از حوزه پس انداز به حوزه سرمایه گذاری کسب درآمد بیشتر برای کشورها	
	درمان	درمان	
هزینه	محافظت، حفظ و نگهداری اماکن تاریخی		

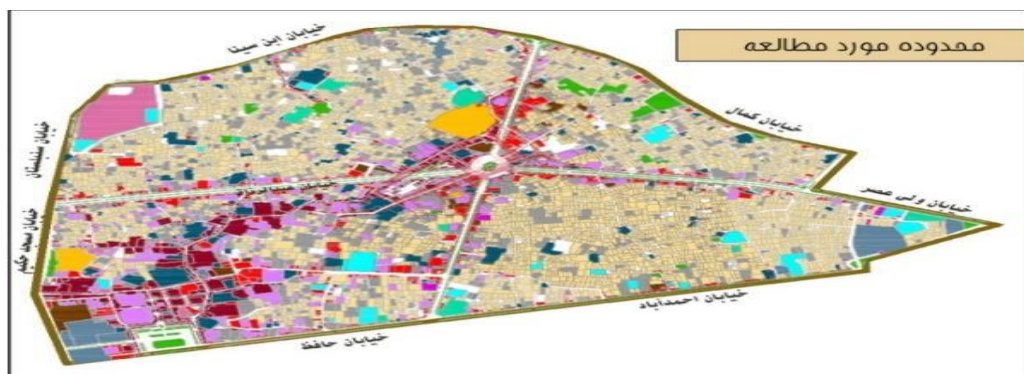
پایایی پرسش نامه هابدین منظور یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده های به دست آمده از این پرسشنامه ها و به کمک نرم افزار SPSS 22 میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که عدد بدست آمده برای هر ابزار بدین شرح است.

جدول ۱: مقادیر آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد سوالات	آلفای کارونباخ
بعد اقتصادی	۱۶	۰/۸۸۸
بعد اجتماعی و فرهنگی	۱۰	۰/۷۲۱
بعد کالبدی	۱۹	۰/۸۸۴
بعد زیست محیطی	۱۰	۰/۸۷۰
مقدار آلفای کرونباخ برای کل سوالات پرسشنامه گردشگران		۰/۹۳۰

پرسشنامه‌ی گردشگران در چهاربعد اقتصادی، بعد فرهنگی- اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی با ۳۰ گویه برای ارزیابی تحقیق تنظیم گردید.

روایی پرسش نامه:الف: روایی محتوا:بدین منظور محقق پس از ساخت پرسشنامه آن را در اختیار ۱۰ نفر از صاحب نظران و اساتید حوزه گردشگری و معماری قرار داد و مورد تایید قرار گرفت. ب: روایی صوری:روایی در اصل به صحت و درستی اندازه گیری محقق برمی گردد. برای افزایش روایی پرسشنامه، ابتدا ۳۰ پرسشنامه بین تعدادی از مخاطبان در جامعه آماری توزیع و کلیه ابهامات افراد جامعه آماری در رابطه با سئوالات مشخص شد. بدین ترتیب تعدادی از سئوالات، حذف و تعداد دیگری جایگزین آن شد و در نهایت پس از شفاف شدن نقاط ضعف و قوت سئوالات، پرسشنامه نهایی و توزیع گردید. ج: روایی سازه:اعتبار عاملی پرسشنامه برای بررسی اعتبار عاملی پرسشنامه های بکار رفته از دو روش تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی در پژوهش حاضر استفاده گردید.

شکل ۱: موقعیت محدوده مورد مطالعه
(منبع: معاونت شهرسازی و معماری شهرداری اصفهان)

محدوده‌ی مورد مطالعه

منطقه ۳ اصفهان با فصل مشترک محور تاریخی چهارباغ مجموعاً محدوده تاریخی و مرکزی شهر را تشکیل می‌دهد که از جنوب به رودخانه زاینده رود و خیابان‌های حاشیه آن، یعنی کمال اسماعیل و مشتاق اول، از شمال به خیابان‌های سروش و ادیب، از شرق به خیابان بزرگمهر و از غرب به محور تاریخی چهارباغ محصور می‌باشد. مساحت این منطقه ۱۱۵۲ هکتار است که ۴/۱۴ درصد مساحت محدوده مرکزی و ۵/۷۵ درصد مساحت کل محدوده طرح جامع اصفهان را در برمی‌گیرد. محدوده مورد مطالعه با مساحتی بالغ بر ۲۶۴.۵۶۰۶ هکتار، ۲۴۲۴۸ نفر جمعیت را در خود جای داده است.

یافته‌ها

در بررسی ویژگی‌های مستقل جامعه‌ی مورد مطالعه در ارتباط با موضوع، توزیع گردشگران بر حسب جنسیت

شامل ۵۰٪ مردان و ۵۰٪ زنان را شامل می‌شود. توزیع گردشگران بر حسب سن نشان دهنده‌ی آن است که افراد جوان بیشترین بازدیدکنندگان از بافت تاریخی شهر اصفهان است. توزیع گردشگران بر حسب شغل در سه گروه آزاد، کارمند و دانش‌آموز- دانشجو توزیع متعادل بوده است. بیشترین درصد گردشگران بافت تاریخی را، گردشگران با هدف سفر فراغتی و تفریحی با ۵۲٪ تشکیل می‌دهند. بیشترین گردشگران با ۵۲٪، اطلاعات سفر را از اینترنت دریافت نموده‌اند. مدت اقامت بیشتر گردشگران بافت تاریخی شهر اصفهان ۱ تا ۳ روز با ۴۷٪ می‌باشد و بیشترین افراد اولین بار می‌باشد که به شهر اصفهان سفر کرده‌اند. مکان اقامت بیشتر گردشگران هتل‌ها می‌باشد و بیشتر افراد داخل از بافت تاریخی اقامت دارند. نحوه تردد بیشتر گردشگران (۵۲٪) برای بازدید از بناهای تاریخی تبریز خودروی شخصی می‌باشد.

جدول ۲: ویژگی‌های اجتماعی و دموگرافیک گردشگران در رابطه با بافت تاریخی شهر تبریز

متغیر	زیرشاخصه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۹۲	۵۰
	زن	۱۹۲	۵۰
سن	زیر ۲۰ سال	۲۰	۵/۲۰
	۲۰ تا ۴۰ سال	۲۰۰	۵۲/۰۰
	۴۰ تا ۶۵ سال	۱۵۰	۳۹/۰۶
	بالای ۶۵ سال	۱۴	۳/۶۲
شغل	آزاد	۱۰۰	۲۶/۰۰
	کارمند	۱۰۰	۲۶/۰۰
	دانش‌آموز	۱۴	۳/۶۲
	دانشجو	۵۰	۱۳/۰۲
	خانه دار	۱۰۰	۲۶/۰۰

ارزیابی پتانسیل های گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر...

۲/۶۰	۱۰	بیکار	
۲/۶۰	۱۰	سایر	
۵۲/۰۰	۲۰۰	فراغتی و تفریحی	
۲۶/۰۰	۱۰۰	بازدید از دوستان و خویشاوندان	هدف سفر
۱۳/۰۲	۵۰	کاری و بازرگانی-تجاری	
۸/۹۸	۳۴	سایر موارد	
۵/۲۰	۲۰	بروشور	
۲/۶۰	۱۰	کتاب راهنما	
۵۲/۰۰	۲۰۰	اینترنت	منبع کسب اطلاعات سفر
۱/۰۰	۴	مراکز اطلاع رسانی	
۳۹/۲۰	۱۵۰	دوستان	
۴۷/۰۰	۱۸۰	بین ۱ تا ۳ روز	
۲۶/۰۰	۱۰۰	بین ۴ تا ۷ روز	مدت اقامت
۲۶/۰۰	۱۰۰	۸ روز و بیشتر	
۱/۰۰	۴	ذکر نشده	
۴۰/۰۱	۱۵۴	یک بار	
۳۹/۲۰	۱۵۰	۲ تا ۴ بار	دفعات سفر به شهر اصفهان
۲۰/۷۹	۸۰	پنج بار و بیشتر	
۲۶/۰۰	۱۰۰	هتل	
۲۶/۰۰	۱۰۰	هتل آپارتمان	
۲۶/۰۰	۱۰۰	مهمان پذیر	مکان اقامت
۸/۹۸	۳۴	مسافرخانه	
۱۳/۰۲	۵۰	خانه دوستان و آشنایان	
۵۱/۰۰	۲۰۰	داخل بافت	
۲۵/۰۰	۱۰۰	خارج بافت	مکان اقامت (خارج و داخل بافت)
۳/۴۱	۱۴	ذکر نشده	
۲۰/۵۹	۸۰	حمل و نقل عمومی	
۵۲/۰۰	۲۰۰	خودروی شخصی	نحوه ی تردد
۲۶/۰۰	۱۰۰	دوچرخه	به اماکن تاریخی
۲۲/۰۰	۸۴	پیاده	

جدول ۳: میزان رضایت گردشگران از سفر به تبریز و محل اقامت و میزان تمایل به انتخاب محل اقامت در داخل بافت تاریخی

متغیر	طیف	فراوانی	درصد	
میزان رضایت از سفر به شهر اصفهان	خیلی کم	۴	۱/۲	
	کم	۳۰	۷/۸	
	متوسط	۵۰	۱۳/۰۰	
	زیاد	۲۰۰	۵۲/۰۰	
میزان رضایت از محل اقامت	خیلی زیاد	۱۰۰	۲۶/۰۰	
	خیلی کم	۴	۱/۲	
	کم	۳۰	۷/۸	
	متوسط	۲۰۰	۱۳/۰۰	
میزان تمایل به انتخاب محل اقامت در داخل بافت تاریخی	زیاد	۹۱	۲۶/۰۰	
	خیلی زیاد	۳۴	۹/۰۰	
	کم	۵۰	۱۳/۰۰	
	متوسط	۵۰	۱۳/۰۰	
		زیاد	۲۰۰	۵۲/۰۰
		خیلی زیاد	۵۰	۱۳/۰۰

مطالعات مروری شهری

سال دوازدهم

شماره چهل و یکم

بهار ۱۳۹۹

با استناد به داده‌های جدول ۶، آماره‌های دو به دست آمده در سطح ۵ درصد و با درجه آزادی ۲، حاکی از آن است که از لحاظ آماری بین دیدگاه گردشگران مورد بررسی در خصوص پتانسیل گردشگری بافت تاریخی اصفهان به منظور بازآفرینی از بعد اجتماعی-فرهنگی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که مطابق اطلاعات جدول فوق بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵ درصد) گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل گردشگری بافت تاریخی اصفهان به منظور بازآفرینی از بعد اجتماعی-فرهنگی از دیدگاه گردشگران از وضعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد.

جدول ۵: مقدار آماره‌های دو

درجه‌ی آزادی	ارزش بدست آمده
۲	۱۹۰/۷۲۵

ب) بعد کالبدی

با توجه به جدول ۷ و معیار تعیین شده، توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی از نظر گردشگران در شهر اصفهان برابر با ۳/۷۷ می‌باشد که در دامنه‌ی معنی‌داری در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد.

جدول ۶: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده

به ۱۹ سؤال مولفه‌ی بعد کالبدی

گویه‌ها	میانگین	معنی‌داری
پیوستگی کالبدی	۳/۰۰	نسبتاً مطلوب
ارتباط و اتصال میان بافت	۳/۹۹	مطلوب
کیفیت محیط کالبدی	۳/۲۸	نسبتاً مطلوب
چشم‌اندازهای متنوع	۴/۲۰	مطلوب
منظر شهری مهیج	۳/۴۴	نسبتاً مطلوب
دسترسی‌پذیری	۳/۹۹	مطلوب
تنوع فعالیتی	۳/۸۸	مطلوب
اختلاط کاربری	۳/۹۷	مطلوب
ارائه‌ی فعالیت‌های رفاه عمومی همچون تسهیلات اقامتی تفریحی	۳/۰۰	نسبتاً مطلوب
هتل‌ها	۳/۹۹	مطلوب
مراکز درمانی	۳/۹۹	مطلوب
پارک‌ها	۳/۸۴	مطلوب
سرویس‌های بهداشتی	۲/۸۸	نسبتاً مطلوب
حمل و نقل عمومی کارآمد	۳/۹۹	مطلوب
سهولت دسترسی به محصولات گردشگری	۳/۷۷	مطلوب
پارکینگ	۲/۲۲	نسبتاً مطلوب

از آنجایی که سنجش پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از نظر گردشگران در شهر اصفهان در ۴ مؤلفه‌ی بعد اقتصادی، اجتماعی، بعد کالبدی و بعد زیست‌محیطی مورد بررسی قرار گرفته‌اند، جداول تحلیلی آن‌ها نیز به صورت تفکیک شده ارائه می‌گردد.

الف) بعد اجتماعی-فرهنگی

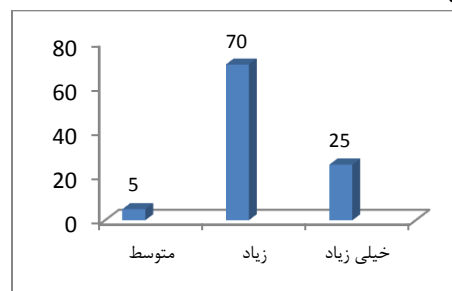
با توجه به جدول ۵ و معیار تعیین شده، پتانسیل بافت تاریخی شهر تبریز برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد اجتماعی-فرهنگی از نظر گردشگران در شهر اصفهان برابر با ۴/۱۰ می‌باشد که در دامنه‌ی معنی‌داری در سطح مطلوب قرار دارد.

جدول ۴: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده به ۱۰

سؤال مؤلفه‌ی بعد اجتماعی-فرهنگی

گویه‌ها	میانگین	دامنه‌ی پاسخ‌ها
میزان و نحوه‌ی ارتباطات اجتماعی	۳/۹۴	مطلوب
تعداد و کیفیت فضاهای شهری و مکان‌های فرهنگی	۳/۷۷	مطلوب
تقویت حس مکان	۳/۹۵	مطلوب
ویژگی‌های بومی	۴/۲۰	مطلوب
وجود عناصر هویت‌بخش	۳/۹۹	مطلوب
امنیت عمومی	۴/۱۵	مطلوب
هنجاری‌های اجتماعی	۳/۸۸	مطلوب
وجود جاذبه‌های تاریخی	۳/۹۹	مطلوب
آداب و رسوم سنتی جامعه‌ی محلی	۳/۹۹	مطلوب
حمایت و حفاظت از ارزش‌ها و الگوهای فرهنگی	۴/۲۰	مطلوب
میانگین کل	۴/۱۵	مطلوب

همچنین توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به ۱۰ سؤال مربوط به مؤلفه‌ی بعد اجتماعی-فرهنگی توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از نظر گردشگران، در نمودار شماره ۱ نشان داده شده است.

نمودار ۱: توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده

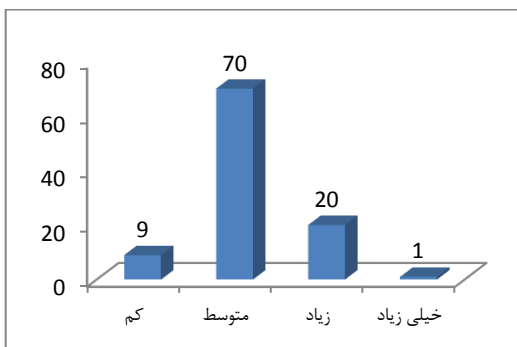
به ۱۰ سؤال مربوط به مؤلفه‌ی بعد اجتماعی-فرهنگی

جدول ۸: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده

به ۱۰ سؤال مؤلفه‌ی بعد زیست محیطی

گوبه‌ها	پاسخ‌ها	معنی‌داری
نمای ساختمان‌ها	۳/۵۵	نسبتاً مطلوب
میلان شهری	۳/۴۴	نسبتاً مطلوب
کیفیت منظر و کیفیت بصری	۳/۷۷	مطلوب
تمیزی و پاکیزگی	۳/۸۲	مطلوب
وضعیت زیست محیطی	۳/۶۰	نسبتاً مطلوب
کیفیت جمع‌آوری آب‌های سطحی	۳/۴۴	نسبتاً مطلوب
کیفیت خودروهای ناوگان عمومی	۳/۹۹	مطلوب
آرامش صوتی	۳/۰۰	نسبتاً مطلوب
سهولت دسترسی عموم به فضای سبز	۲/۰۰	نامطلوب
مناظر طبیعی	۳/۹۹	مطلوب
میانگین کل	۳/۵۷	نسبتاً مطلوب

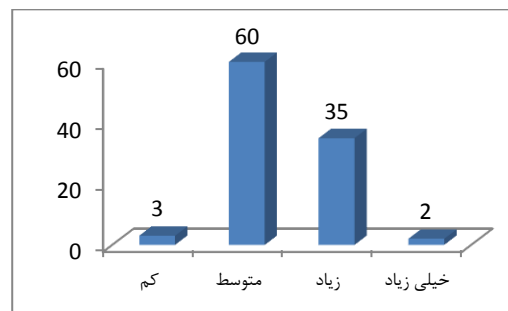
همچنین توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به ۱۰ سؤال مربوط به پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد زیست محیطی از نظر گردشگران، در نمودار شماره ۳ نشان داده شده است.

نمودار ۳: توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به ۱۰ سؤال مربوط به مؤلفه‌ی بعد اقتصادی با استناد به داده‌های جدول ۱۰، آماره‌ی دو به دست آمده در سطح ۵ درصد و با درجه آزادی ۳، حاکی از آن است که از لحاظ آماری بین دیدگاه گردشگران مورد بررسی در خصوص پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که مطابق اطلاعات جدول فوق بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵/۱ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد زیست محیطی از دیدگاه آن‌ها از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشد.

گوبه‌ها	میانگین	معنی‌داری
کیفیت معابر پیاده روی	۳/۴۵	نسبتاً مطلوب
کیفیت پیاده‌روها برای معلولین و سالمندان	۲/۵۵	نسبتاً مطلوب
روشنایی معابر	۳/۸۸	مطلوب
میانگین کل	۳/۷۷	نسبتاً مطلوب

همچنین توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به ۱۹ سؤال مربوط به توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی از نظر گردشگران، در نمودار شماره ۲ نشان داده شده است.

نمودار ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به ۱۹ سؤال مربوط به مؤلفه‌ی بعد کالبدی

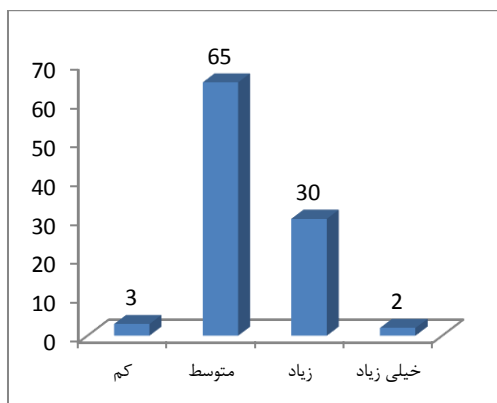
با استناد به داده‌های جدول ۸، آماره‌ی دو به دست آمده در سطح ۵ درصد و با درجه آزادی ۳، حاکی از آن است که از لحاظ آماری بین دیدگاه گردشگران مورد بررسی در خصوص پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که مطابق اطلاعات جدول فوق بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۸۵ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی از نظر گردشگران در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارد.

جدول ۷: مقدار آماره‌ی دو برای مؤلفه‌ی بعد کالبدی

درجه‌ی آزادی	ارزش بدست آمده
۳	۴۸۸۰۹۷

ج) بعد زیست محیطی

با توجه به جدول ۱۳ و معیار تعیین شده، توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد زیست محیطی برابر با ۳/۵۷ می‌باشد که در دامنه‌ی معنی‌داری در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد.

نمودار ۴: توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به سؤال ۱۶ مربوط به مؤلفه‌ی بعد اقتصادی

با استناد به داده‌های جدول ۱۰، آماره‌ی دو به دست آمده در سطح ۵ درصد و با درجه آزادی ۳، حاکی از آن است که از لحاظ آماری بین دیدگاه گردشگران مورد بررسی در خصوص پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که مطابق اطلاعات جدول فوق بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد زیست محیطی از دیدگاه آن‌ها از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشد.

جدول ۱۱: مقدار آماره‌ی دو برای بررسی تأثیر مؤلفه‌ی بعد اقتصادی

درجه‌ی آزادی	ارزش بدست آمده
۳	۲۶۶/۷۹۰

نتیجه‌گیری

بافت قدیم شهرها تجسم عینی تمدن و فرهنگ هر جامعه و از بسترهای مناسب برای دستیابی به شاخص‌های مختص خود در فرایند گفتگوی تمدن‌ها و فرهنگ‌هاست. اگر به شناخت و تبیین فضاهای تاریخی - فرهنگی توجه نشود، فضاهای تاریخی و با ارزش به فضاهای بی هویت و بی اصالت تبدیل خواهند شد. بررسی اوضاع و احوال اجتماعی - اقتصادی دوره‌ی تاریخی که بنا یا مجموعه شهری یا بافت شهری در آن دوره شکل گرفته کمک بسیاری به مرمت گر و یا طرح اقدامات بازآفرینی می‌کند. بافت تاریخی کلان شهر اصفهان با وجود بناهای شاخص تاریخی و پتانسیل‌های

جدول ۹: مقدار آماره‌ی دو برای بررسی تأثیر مؤلفه‌ی

بعد اقتصادی

درجه‌ی آزادی	ارزش بدست آمده
۳	۳۲۲/۶۹۰

جدول ۱۰: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده

به سؤال ۱۶ مؤلفه‌ی بعد اقتصادی

به سؤال ۱۶ مؤلفه‌ی بعد اقتصادی

گویه‌ها	پاسخ‌ها	معنی‌داری
اشتغال مستقیم در بخش گردشگری	۳/۶۵	نسبتاً مطلوب
اشتغال غیرمستقیم در بخش گردشگری	۳/۴۳	نسبتاً مطلوب
افزایش تقاضا برای کالاهای داخلی	۳/۵۷	نسبتاً مطلوب
افزایش صادرات	۳/۰۰	نسبتاً مطلوب
تشویق صنایع داخلی	۳/۶۴	نسبتاً مطلوب
ایجاد فرصت برای کارآفرینان جامعه	۴/۱۱	مطلوب
درمان	۴/۱۰	مطلوب
محافظت، حفظ و نگهداری اماکن تاریخی	۳/۱۰	نسبتاً مطلوب
درآمد مالیاتی	۳/۲۲	نسبتاً مطلوب
تراز پرداخت‌ها	۳/۲۵	نسبتاً مطلوب
تشویق به سرمایه‌گذاری	۳/۹۹	نسبتاً مطلوب
انتقال درآمد از حوزه پس انداز به حوزه سرمایه‌گذاری	۲/۲۲	نامطلوب
کسب درآمد بیشتر برای شهر	۳/۸۸	مطلوب
بهبود سیستم‌های حمل و نقل و زیرساخت‌های کشور	۳/۷۷	مطلوب
ارتقای استاندارد زندگی مردم جامعه	۳/۵۵	مطلوب
افزایش تسهیلات اقامتی مانند هتل‌ها و رستوران‌ها	۳/۹۸	مطلوب
میانگین کل	۳/۶۶	نسبتاً مطلوب

همچنین توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده به سؤال ۱۶ مربوط به توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد اقتصادی از نظر گردشگران، در نمودار شماره‌ی ۴ نشان داده شده است.

زیست‌محیطی، کالبدی و اقتصادی در حد نسبتاً مطلوب است. به این منظور برای توسعه گردشگری در جهت بازآفرینی بافت تاریخی اصفهان راهبردها و سیاست‌های کالبدی، زیست‌محیطی و اقتصادی باید در اولویت قرار گیرند. یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های یزدانی و ده ده زاده سیلابی (۱۳۹۷) مبنی بر این که راهبرد های اقتصادی و کالبدی و زیست محیطی دارای اولویت برای بازآفرینی بافت تاریخی کلان شهر تبریز بود و صفائیانپور و سجاد (۱۳۹۶) مبنی بر این که راهبرد های اقتصادی و کالبدی و زیست محیطی دارای اولویت برای بازآفرینی بافت تاریخی کلان شهر اصفهان با باز زنده سازی بافت های تاریخی با رویکرد بازآفرینی گردشگری بود هم راستایی دارد. در این راستا باید گفت که کالبد این محور به دلیل عمر زیاد، در بسیاری از پلاک ها فرسوده و یا تخریب شده است. اما احیا کالبد این محور خود، گام بلندی در راستای جذب انسان ها به این محیط است؛ البته نباید فراموش کنیم که توجه صرف به کالبد نتیجه مطلوبی در بر نخواهد داشت، همچنین وجود چندین بنای ارزشمند تاریخی، یادمانی و فرهنگی در کنار هم به لحاظ گردشگری بسیار پر اهمیت بوده و برنامه ریزی جهت ایجاد یک فضای فرهنگی و گردشگری را آسان میکند. فعال شدن قطب گردشگری نه تنها موجب افزایش هویت اجتماعی و فرهنگی مجموعه بافت تاریخی می شود، بلکه راهکارهای مؤثر و تجربه شده برای ایجاد و بازتولید عرصه های عمومی و هویت از دست رفته و خاطرات زده شده از بافت تاریخی شهر اصفهان است. همچنین توسعه گردشگری می تواند سهم قابل توجهی در بازشناسی بافت تاریخی شهر اصفهان و تجدید حیات آن داشته باشد. یکی از مؤثرترین راهکارها در احیا دوباره بافت های تاریخی، ایجاد فعالیت های مجدد در این مناطق با توجه به تواناییهای فیزیکی و کالبدی آنهاست. توان اقتصادی مراکز تاریخی موضوع دیگری است که از نظر کارشناسان محرک و تقویت کننده محسوب می شود. اقتصاد پایدار با تأکید بر گردشگری در مراکز تاریخی می تواند منشأ بهره برداری اقتصادی فراوانی از این مراکز شود که این موضوع خود بهانه‌ای برای تجدید حیات مراکز تاریخی و موجب بازگردانده شدن کارکردهای فاخر و برتر با توجه به ظرفیت های این فضاها به آنها است. در نهایت می توان نتیجه گرفت در صورت توجه به جاذبه های گردشگری موجود در بافت تاریخی و فراهم آوردن امکانات و زیرساخت های مرتبط با رونق گردشگری، خودبه خود زمینه توجه گردشگران را

لازم جهت جذب گردشگر متأسفانه با مشکلاتی از قبیل تراکم بالای جمعیت، ترافیک سنگین، کاربری های ناسازگار و غیره مواجه بوده و آثار فرسودگی در جای جای این بافت تاریخی به چشم می خورد، به گونه‌ای که علاوه بر ساختار کالبدی، هویت فرهنگی و تاریخی شهر نیز در معرض خطر نابودی قرار گرفته است. لذا توجه به بافت قدیم این کلان شهر و لزوم بازآفرینی و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی در فضاهای آن و هم چنین شناخت ارزش های بالقوه و به فعلیت رساندن آنها منطبق با عملکردهای زندگی مدرن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این میان گردشگری شهری به عنوان موضوعی مؤثر در ابعاد مختلف توسعه شهری بوده که امروزه در قالب راهبرد بسیاری از شهرها برای بازآفرینی آنها به ویژه در بافت های تاریخی به کار گرفته شده است. از این رو هدف این پژوهش ارزیابی میزان پتانسیل گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان) است. که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و موضوعی نشان داد که پتانسیل گردشگری بافت تاریخی تبریز از دیدگاه گردشگران در چهار بعد زیر به قرار زیر می‌باشد:

بعد اجتماعی- فرهنگی: بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵ درصد) گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل گردشگری بافت تاریخی اصفهان به منظور بازآفرینی از بعد اجتماعی - فرهنگی از دیدگاه گردشگران در وضعیت مطلوبی قرار دارد. بعد کالبدی: بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۸۵ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و پتانسیل بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد کالبدی از نظر گردشگران در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارد. بعد زیست محیطی: بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵/۱ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد زیست‌محیطی از دیدگاه آنها از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشد. بعد اقتصادی: بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان (۹۵/۰ درصد) گزینه‌های متوسط تا خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند و توانمندی بافت تاریخی شهر اصفهان برای گردشگری به منظور بازآفرینی از بعد اقتصادی از دیدگاه آنها از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که توانمندی گردشگری بافت تاریخی تبریز در جهت بازآفرینی از بعد اجتماعی- فرهنگی در حد مطلوب، در بعد

به منطقه جذب نموده، تبعات این امری چیزی جز بالا رفتن سطح زندگی ساکنین (از طریق ایجاد مشاغل جدید حاصل از توسعه صنعت گردشگری)، میزان تمایل بخش دولتی و خصوصی به سرمایه گذاری در زمینه بالا بردن کیفیت ابنیه موجود در بافت، بازآفرینی و مرمت جاذبه های تاریخی نخواهد بود. یک فضای منسجم تاریخی و فرهنگی ارزشمند راه کارها و اقداماتی اجرایی به منظور تزریق جریان گردشگری و بازآفرینی بافت تاریخی موجود ارائه می دهیم تا در کنار بازآفرینی کالبدی شاهد بازآفرینی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی محدوده نیز باشیم. (۱۰) به کارگیری طراحی بومی و معرف بافت در جداره ها و کف محور (۲) آرام سازی و پیاده سازی محورهای گردشگری (۳) ایجاد نقاط مکث در مناطق با ارزش تاریخی (۴) مرمت بازار و اصلاح کالبد آن (۵) استفاده از الگوهای سنتی در حجره های بازار (۶) فروش صنایع دستی و خوراکی های بومی در بازار (۷) استفاده از سراهای خالی به منظور کارگاه های صنایع دستی و نمایشگاه های آن ها (۸) استفاده از خانه های تاریخی به منظور گالری های آثار هنری (۹) ایجاد رستوران ها و کافه های سنتی (۱۰) ایجاد دکه های اطلاع رسانی (۱۱) ایجاد تابلوهای راهنمای گردشگر در جداره ها (۱۲) استفاده از خطوط راهنمای مسیر در کف و جداره ها.

منابع

- تیموری. ایرج، حکیمی. هادی، کوشش وطن. محمد علی، دولتی. فاطمه (۱۳۹۸)، واکاوی و تحلیل عوامل مؤثر بر گردشگری شهر تبریز از منظر گردشگران داخلی، فصلنامه‌ی گردشگری شهری، تابستان ۱۳۹۸، دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۲، ص ۳۳-۴۳.
- دانشپور. عبدالهادی، شیرینی. الهام (۱۳۹۴)، عناصر کالبدی. کارکردی شکل دهنده به هویت بافت‌های تاریخی شهر ایرانی اسلامی، فصلنامه‌ی نقش جهان، بهار ۹۴، شماره‌ی ۵-۱، ص ۲۵-۱۷.
- رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۷): جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات پیام نور
- روستایی. شهریور، ناصری. رقیه، پاشایی. سعید (۱۳۹۶)، اولویت‌بندی راهبردهای احیای بافت‌تاریخی شهر مراغه با تأکید بر رویکرد بازآفرینی فرهنگ‌مدار، گردشگری شهری، پاییز ۱۳۹۶، دوره ۴، شماره ۳، ص ۷۷-۹۴.
- شماعی. علی و پوراحمد، احمد (۱۳۸۴) بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محمدزاده. پرویز، پناهی. حسین، صمدزاده. سعیده (۹۶)، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تصویر مقصد از دیدگاه گردشگران داخلی، فصلنامه‌ی مطالعات مدیریت گردشگری، سال سیزدهم، شماره‌ی ۴۱، ص ۸۳-۱۰۷.
- نوریان. فرشاد، فلاح‌زاده. سجاد (۱۳۹۳)، بازآفرینی بافت قدیم شهر آمل مبتنی بر استراتژی توسعه‌ی گردشگری TDS، نشریه‌ی هنرهای زیبا، پاییز ۱۳۹۴، دوره‌ی ۲۰، شماره‌ی ۳، ص ۴۳-۵۸.
- Abou El-Haggag Mehanna, Wa. & Abou El-Haggag Mehanna, We (2019) , "Urban renewal for traditional commercial streets at the historical centers of cities", Alexandria Engineering Journal
- Chilardi, L., (2004). Cultural strategies: A UK approach to cultural development Part 2", Copenhagen. city. Geographical Research Journal, 1 (54) , 77-92.
- Ertan, T. and Egercioğlu, Y. (2015) , "The Impact of UNESCO World Heritage List on Historic Urban City Centers and Its Place in Urban Regeneration: The Case of Melaka", Malaysia and Tire, Turkey, Procedia - Social and Behavioral Sciences 216 (2016) 591 – 602
- Evans, G. Shaw, P. (2004) , "A Review of Evidence on the Role of Culture in

- ابراهیم زاده، صیائی م، دلشاد ع. ۱۳۹۱. اصول و فرایند برنامه ریزی راهبردی توسعه توریسم، مدل کاربردی: سیستان و بلوچستان. مشهد: انتشارات صحرا شرق.
- اردستانی. زهرا السادات (۱۳۹۴)، تبیین الگوی بومی بازآفرینی شهری به منظور احیای بافت‌های فرسوده، رساله دکتری شهرسازی، به راهنمایی محمدرضا پورجعفر، دانشکده‌ی هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- اسحاقیه فیروزآبادی. عماد، صالحی. سید مصطفی، رشیدی. محمد مهدی (۱۳۹۸)، سنجش پتانسیل ظرفیت‌های بازآفرینی فرهنگ مبنا در محله فهادان یزد با هدف توسعه‌ی گردشگری در محله، فصلنامه‌ی گردشگری شهری، پاییز ۱۳۹۸، دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۳، ص ۵۹-۷۴.
- پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۶)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت

- for Planning and Development of Sustainable Tourism of Tehran University. [in Persian]
- Shaw, G. & Williams, A. (1994) , "Critical issues in tourism", A geographical perspective. Oxford: Blackwell.
- Shaw, G. Williams, A. M. (1994) , "Critical Issues in Tourism", A Geographical Perspective, Oxford: Blackwell
- Smith, A. Timberlake, M. (1995) , "Conceptualizing and Mapping the Structure of World System Cities System. Urban Studies. 32, 287-302.
- Trukhachev, A. 2015. Methodology for evaluating the rural tourism potentials: A tool to ensure sustainable development of rural settlements. Sustainability (Switzerland) ,7 (3) , 3052- 3070.
- urban contexts. Iranian Islamic City Journal, 1, 73-92.
- Varfolomeyev, A. ; Korzun, D. ; Ivanovs, A. ; Soms, H.; Petrina, P. (2015) , Procedia Computer Science 77 (2015) 85 – 91.
- Regeneration", London: Department for Culture Media and Sport..
- Gharbi, M., (2013) , "Cultural regeneration, A step towards Cultural Tourism in Kerman", The First National Conference on Urbanism and Architecture over time, Qazvin, Imam Khomeini International University. [in Persian]
- Habibi, S., Maghsoodi, M. (2007). Urban Restoration (6nd Ed.). Tehran: Tehran University Press
- Hall, C. M and Page, S. J (2006) , "The geography of tourism and recreation", Environment, place and space (3th Ed.) , Routledge, London and NewYork.
- Ismagilova,G; Safiullin. L; Gafurov, I; (2015) , "Heritage as an alternative driver for sustainable development and economic recovery in South East Europe", Using historical heritage as a factor in tourism development, Procedia - Social and Behavioral Sciences, number 188 ,157 – 162 pages.
- Jansen-Verbeke, M (1988) , "Leisure, Recreation and Tourism in Inner Cities", Explorative Case Studies, Netherlands Geographical Studies, Amsterdam.
- Kalantari, H., & Pourahmad, A. (2005). The management and planning of restoration of historic texture of Yazd
- Keshavarz, M., & others. (2010). Geological evolution of the concept of reinventing the city as a new approach in
- Law, C. (1993) , "Urban Tourism: Attracting visitors to large cities". London: Mansell.
- Law, C. M. (1992) , "Urban Tourism and Contribution to Economic Regeneration", Urban Studies, Vol. 29, No. 3/4, pp. 599-618.
- McDonald, S., Naglis, M., & vIida,M. (2009). Urban Regeneration For Communities: A Case Study. Baltic Journal Miles, S. Paddison, R. (2007) , "Introduction: The Rise and Rise of Culture-led Urban Regeneration" Culture-Led Urban Regeneration. London: Routledge
- on Sustianability. 15 (1) , 49-59.
- Page, S. J and Hall, C. M (2003) , "Managing Urban Tourism", Harlow, Prentice Hall.
- Reed, Bill. (2007) , "Shifting from 'Sustainability' to Regeneration", Building Research & Information, 35 (6) , 674-680.
- Sarafraz, N, and Sheikhi, S., (2013) , "Development of urban Tourism in historical center of Dezful City with Emphasis on Cultural Regeneration", First National Conference on Geography, Tourism, Natural Resources and Sustainable Development, Scientific Center